

ПЕДАГОГИКА

УДК 373.3

DOI: 10.52754/16947452_2022_4_181

**БАШТАЛГЫЧ МЕКТЕП ОКУУЧУЛАРЫНЫН ЖАЗУУ ЖАНА
ООЗЕКИ СҮЙЛӨӨ МАДАНИЯТЫН ӨНҮКТҮРҮҮДӨ
КОММУНИКАТИВДИК КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮГҮН
КАЛЫПТАНДЫРУУ**

*Үкүева Бүшарипа Кожояровна, п.и.д, профессор
ukieva1949@mail.ru*

*Ош мамлекеттик университети
Ош, Кыргызстан*

***Аннотация.** Бул макалада кыргыз билим берүүсүн актуалдуу көйгөйлөрүнүн бири – мектеп окуучуларынын коммуникативдик компетенцияларын өздөштүрүүнүн негизи сүйлөө маданиятын калыптандыруу маселеси талкууланат. Адамдын психикалык өнүгүү деңгээлин жана жалпы маданиятын жогорулатуу үчүн аны чечүүнүн актуалдуулугу баса белгиленет. «Коммуникациялык компетенттүүлүк», «кеп маданияты» деген кубулуштарга автордун көз карашы, алардын өз ара байланышы жана өз ара таасири ачылат. Коммуникативдик компетенцияны жана сүйлөө маданиятын максаттуу калыптандыруу окутуунун ылайыктуу ыкмаларын жана каражаттарын тандоону камтый тургандыгы жана коммуникативдик актыларды түзүүдө бир катар алгоритмдерди колдонууга боло тургандыгы белгиленген. Кыргыз тилин жана адабиятын окуу процессинде класста да, класстан тышкаркы иштерде да коммуникативдик компетенцияларды жана сүйлөө маданиятын калыптандырууга өзгөчө мүмкүнчүлүктөр каралат. Коммуникативдик компетенцияларды жана сүйлөө маданиятын калыптандыруу ачык интернет мейкиндигинде акыркы техникалык каражаттарды жана маалыматтык-коммуникациялык технологияларды колдонуу менен тыгыз байланышта болгон ыкма сунушталууда. Бул ыкма студенттерге компьютер менен интерактивдүү диалог жүргүзүү жана студент менен мугалимдин диалог жүргүзүү компетенциясын эффективдүү калыптандырууга мүмкүндүк берет. Кыргыз тили жана адабияты мугалиминин салттуу жана салыштырмалуу жаңы формаларды жана методдорду колдонуу менен кеп маданиятын өнүктүрүү боюнча иш тажрыйбасы жалпыланган.*

***Ачкыч сөздөр:** сүйлөө, мектеп окуучуларынын кепин өнүктүрүү, маалыматтык-коммуникациялык технологиялар, маалыматтык-коммуникациялык жана технологиялык компетенттүүлүк.*

**ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ
УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ
ПИСЬМЕННОЙ И УСТНОЙ КУЛЬТУРЫ**

*Үкүева Бүшарипа Кожояровна, д.п.н., профессор,
ukieva1949@mail.ru*

Ошский государственный университет
Ош, Кыргызстан

Аннотация. В данной статье рассматривается один из самых актуальных вопросов кыргызского образования - формирование культуры речи, которая является основой развития коммуникативных компетенций школьников. Подчеркнута актуальность ее решения с целью повышения уровня умственного развития и общей культуры человека. Раскрываются индивидуальные взгляды автора на явления «коммуникативная компетентность», «культура речи», их взаимосвязь и взаимодействие. Отмечается, что целенаправленное формирование коммуникативной компетентности и культуры речи предполагает выбор соответствующих методов и средств обучения, а для создания коммуникативных актов может быть использован ряд алгоритмов. В процессе изучения кыргызского языка и литературы рассматриваются особые возможности формирования коммуникативных компетенций и культуры речи, как на уроках, так и во внеурочной деятельности. Подход к формированию коммуникативных компетенций и культуры речи в открытом интернет-пространстве тесно связан с использованием новейших технологий и информационно-коммуникационных технологий. Такой подход позволяет учащимся эффективно взаимодействовать с компьютером и развивать компетенцию диалога ученика и учителя. Обобщен опыт учителя кыргызского языка и литературы по развитию культуры речи с использованием традиционных и относительно новых форм и методов.

Ключевые слова: речь, речевое развитие школьников, информационно-коммуникационные технологии, информационно-коммуникационная и технологическая компетентность.

FORMATION OF THE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF WRITTEN AND ORAL CULTURE

Ukueva Busharipa Kozhoyarovna –
doctor of pedagogical sciences, professor
ukueva1949@mail.ru
Osh State University
Osh, Kyrgyzstan

Abstract. This article discusses one of the most pressing issues of Kyrgyz education - the formation of a culture of speech, which is the basis for the development of communicative competencies of schoolchildren. The relevance of its solution in order to increase the level of mental development and the general culture of a person is emphasized. The individual views of the author on the phenomena of "communicative competence", "culture of speech", their relationship and interaction are revealed. It is noted that the purposeful formation of communicative competence and culture of speech involves the choice of appropriate methods and means of training, and a number of algorithms can be used to create communicative acts. In the process of studying the Kyrgyz language and literature, special opportunities are considered

for the formation of communicative competencies and a culture of speech, both in the classroom and in extracurricular activities. The approach to the formation of communicative competencies and culture of speech in the open Internet space is closely related to the use of the latest technologies and information and communication technologies. This approach allows students to interact effectively with the computer and develop the competence of the student-teacher dialogue. The experience of a teacher of the Kyrgyz language and literature in developing a culture of speech using traditional and relatively new forms and methods is summarized.

Keywords: *speech, speech development of schoolchildren, information and communication technologies, information and communication and technological competence.*

Киришүү. Азыркы кыргыз педагогика илими жана мектеп практикасы жаңы билимдерди өздөштүрүү жана аларды ийгиликтүү колдонууда окуучуларды өз алдынча чыгармачылыкка тартуунун жана өркүндөтүүнүн жолдорун тынымсыз издөөдө.

Билим берүүнүн сапатын жогорулатууга аракет кылууда көйгөйдү чечүүнүн бирден бир жолу билим берүүнүн түрдүү багыттарын өздөштүрүү процессинде заманбап сабакта маалыматтык-коммуникациялык технологияларды колдонуу болуп саналат. Аларды изилдөөнүн социалдык-маданий контексти эмгек рыногунда билим берүү жана өзүн-өзү тарбиялоо функцияларынын, профессионалдык маанисинин олуттуу өсүшүнө байланыштуу олуттуу өзгөрдү.

Ар бир билим берүү чөйрөсүн өздөштүрүүнүн өсүп жаткан кызыгуусу жана муктаждыгы билим берүү процессинин мазмунун тандоого жана уюштурууга жаңы мамилелерди аныктайт, алар жалпы билим берүү мекемесинде билим берүүнүн этаптарында өзгөчөлүктөрдү сактоо менен, ошондой эле коммуникативдүүлүктү өнүктүрүүгө багытталган. Мектеп окуучуларынын күнүмдүк, маданий-агартуу жана кесиптик тармактардагы компетенттүүлүгү.

Сүйлөшүүнүн натыйжасында сабактарда кепти, практикалык жана ой жүгүртүүнүн куралы катары колдонулуп мектеп окуучуларынын коммуникативдик компетенцияларын калыптандырууга түрткү берет. Билимдин натыйжасы боюнча, бул үйрөнгөн маалыматтын көлөмү эмес, адамдын ар кандай көйгөйлүү кырдаалдарда аракеттенүүнүн жөндөмдүүлүгү экенин баса белгилөө керек. [1].

Материалды изилдөө методдору. Жогоруда айтылгандарды жалпылаганда, компетенцияны пайда болгон көйгөйлүү кырдаалга реакция катары түзүлгөн системаны көрсөтүүгө болот, анын ичинде адамдын бул кырдаалды чечүү үчүн зарыл болгон билим жана көндүмдөрдүн топтомун жаңылоо мүмкүнчүлүгү. (зарыл конструкцияны түзүү), ошондой эле бул

кырдаалда аракеттенүүгө психологиялык даярдыгы (жыйылган конструкцияны колдонуу). Ал эми берилген кырдаалда компетенцияны колдонуунун натыйжалуулугу адамдын компетенттүүлүгүн мүнөздөйт. Башкача айтканда, адамдын компетенттүүлүгү ийгилик же ийгиликсиздик критерийлеринин негизинде анын ишмердүүлүгүнүн жыйынтыгы боюнча бааланат. Тагыраак айтканда, компетенттүүлүк, анын ичинде компетенциялардын жыйындысы адамдын өзгөчөлүгү болуп саналат. Ошондуктан, аны калыптандыруу үчүн эмнени өздөштүрүү керек жана эмнени үйрөнүүгө болорун, б.а. компетенцияларды аныктоо өтө маанилүү.

Заманбап социалдык институт саналган мектеп универсалдуу билимдердин, көндүмдөрдүн, ошондой эле окуучулардын өз алдынча иштөө тажрыйбасынын жана жеке жоопкерчилигинин интегралдык системасы түрүндө билим берүүнүн заманбап сапатын аныктоочу компетенциялардын комплексин түзүүгө тийиш.

Көпчүлүк окумуштуулар ар кайсы булактарда бул компетенциялардын жыйындысын ар кандай аташат: негизги, негизги универсалдуу, дисциплинардык, метапрофессионалдык, системалуу ж.б. [2].

Жалпы билим берүүчү мектепте окуучулардын сүйлөө маданиятын калыптандыруу үчүн өзгөчө мааниге ээ болгон компетенциялардын ичинен маалыматтык жана коммуникативдик компетенцияларды кошуу керек. Бул компетенциялардын өз ара байланышы жана көз карандылыгы алардын мазмунунан байкалат. Ошентип, маалыматтык компетенцияларга керектүү маалыматты издөө, тандоо жана талдоо, аны иштетүү, берүү жана сактоо, ошондой эле бул үчүн маалыматтык технологияларга жана каражаттарга ээ болуу кирет.

Бирок мындай процессти ишке ашыруу үчүн тилдерди билүү, ар кандай объектилер менен, анын ичинде мейкиндик жана убакыт боюнча алыскы объекттер менен өз ара аракеттенүү ыкмалары, изилденүүчү кубулуштарды бекитүү жолдору жана коммуникативдик компетенттүүлүктүн мазмунун мурдатан эле чагылдырган изилдөөлөр зарыл.

Коммуникативдик компетенттүүлүк мета-предметтик мүнөзгө ээ болгондуктан, анын калыптанышы ар кандай окуу предметтерин, билим берүү багыттарын өздөштүрүү процессинде ишке ашат жана атайын педагогикалык технологияларды талап кылат. Коммуникативдик компетенттүүлүктү калыптандыруу үчүн олуттуу мүмкүнчүлүктөр маалыматтык технологияларды колдонуу менен ачылат, бул мугалимден мектептин маалыматтык чөйрөсүндө окуу процессин уюштура билүүсүн, мектеп окуучуларын компьютерди бир гана компьютердин каражаты катары

эмес, компьютерди башкаруунун куралы катары кабыл алууга түрткү берүүнү талап кылат. коммуникациянын субъекти катары жана сүйлөө маданиятын калыптандыруу каражаты катары.

Коммуникативдик компетенттүүлүктү калыптандыруу маселесинин актуалдуулугун эске алуу менен көптөгөн ата мекендик жана чет элдик илимпоздор педагогика илиминде анын ар түрдүү аспектилери боюнча активдүү изилдөөлөрдү жүргүзүшкөн. Бүгүнкү күндө коммуникативдик компетенцияларды калыптандыруу процессинде маалыматтык технологиялардын функциялары аныкталган (М.Ю. Бухаркина, Е.С. Полат ж. б.); тил компетенциясын калыптандыруунун мүмкүн болуучу жолдору аныкталган (Е.Д. Божович, Ю.Н. Караулов ж.б.); натыйжалуу кеп коммуникациясын уюштуруу маселелери (Н.Д. Арутюнова, Е.В. Клюев ж. б.); баарлашуу процессинде коммуникативдик компетенттүүлүктүн өнүгүшү (В.Н. Кан-Калик, Н.Д. Никандров ж. б.) жана башка бир катар аспектилер боюнча изилденген.

Коммуникациянын табиятын түшүнүү үчүн сөздүн табиятын эске алуу зарыл. Орус педагогдорунун жана психологдорунун (Л.С. Выготский, Л.Р. Лурия, А.А. Леонтьев ж. б.) эмгектеринде пикир алышуу проблемасын изилдөө сүйлөө менен баарлашуу кубулуштары тыгыз байланышта экенин көрсөтүп, кеп актынын өзү бирдик катары белгиленген. белгилүү коммуникативдик аракетти билдирген коммуникациянын (компоненти). Бул иш-аракетти аткаруу тиешелүү көндүмдөрдүн болушун талап кылат.

Г.М. Андрееванын, Н.В. Кузьминанын жана башкалардын психологиялык-педагогикалык изилдөөлөрүнүн негизинде мындай көндүмдөрдүн комплексине инсандар аралык байланыш көндүмдөрүн киргизүүгө болот; инсандар аралык өз ара аракеттенүү; инсандар аралык кабылдоо [3]. Берилген изилдөөлөрдө бул көндүмдөрдүн комплексин өздөштүрүү жемиштүү баарлашууга даяр инсандын өнүгүшүнө жана калыптанышына өбөлгө түзөрү аныкталган.

Жыйынтыктар жана талкуулар. Мектеп окуучуларында коммуникативдик компетенттүүлүктүн компоненттерин калыптандыруу үчүн мугалимдер вербалдык жана вербалдык эмес өз ара аракеттенүүнү кеңири колдонушат. Мындай өз ара аракеттенүү алардын сүйлөө маданиятын эффективдүү калыптандырууга, жупта же топто өнөктөштөр менен байланыш түзө билүү, биргелешкен иш-аракеттердин көндүмдөрүн өнүктүрүү, таанып билүү активдүүлүгүн өнүктүрүү, аткарылган ишке мотивацияны жогорулатуу жана башка зарыл байланыш актысын ишке ашыруу үчүн аракеттер жасалат.

Бул ишти уюштурууда мугалимдин милдети студенттер үчүн сунуштарды даярдоо болуп калат: баарлашуунун темаларын тандоодо (адамдар аралык, турмуштук темалардан маданий-тарыхый, илимий-теориялык, кесиптик-өндүрүштүк ж.б.); өз ара аракеттенүүнүн катышуучуларынын ортосундагы байланышты түзүү үчүн байланыштын формаларын жана керектүү түрлөрүн тандоодо; сүйлөө маданиятынын эрежелерин жана нормаларын колдонуунун жол берилген чектерин аныктоодо; коммуникациялардын биргелешкен ишинин натыйжаларына жеке жана өз ара канааттануусун байкоого болот.

Коммуникативдик акты түзүүдө сиз аны уюштуруунун төмөнкү алгоритмине көңүл бурсаңыз болот:

1. Айлана-чөйрөнүн шарттарында ориентацияны жүргүзүү, максатка жараша өз ара аракеттенүү аралыкты аныктоо, социалдык контексти аныктоо (байланыш максаттарына жараша).

2. Айтымдардын семантикалык мазмунун калыптандыруу үчүн ылайыктуу лексиканы, кеп бурулуштарын ж.б.

3. Түздөн-түз баарлашуу процессин, өнөктөштөрдүн ортосундагы билдирүүлөрдү алмашууну, алардын сүйлөө өз ара аракеттенүүсүн коммуникативдик акт катары уюштуруу.

5. Кырдаалдан чыгуунун жолу менен актыны аяктоо.

Өз кезегинде бул ырааттуулукту педагогикалык аракеттерге которуу окуучулардын жаш өзгөчөлүгүн, алардын баарлашуусун уюштуруу мүмкүнчүлүгүн эске алууну, балдардын баарлашуу реакциясын алдын ала айтууну, алардын өз ролдорун аткаруусун ж.б.у.с. камтыйт [4, 5].

Адамдын коммуникативдик компетенттүүлүгү, жогоруда айтылгандай, маалыматтык компетенттүүлүк менен тыгыз байланышта. Тексттик редактордо иштегенди, электрондук почтаны же интернетти колдонгонду билген адам ар кандай актуалдуу практикалык маселелерди эффективдүү чече алат деп айтууга болот. Бирок, «Чоң жетиликтин» авторлорунун материалдарына таянсак, азыркы маалыматтык коомдун компетенттүү жарандарын маалыматтык-коммуникациялык (МК) даярдоо маселеси [6], негизинен чечилбеген бойдон калууда. Биринчиден, «маалыматтык компетенттүүлүк» көбүнчө компьютердик сабаттуулук катары гана түшүндүрүлөт, жана ал дагы бир мааниде аныктала элек.

Компьютерге ээ болуу билим берүүнүн эң маанилүү элементи болгону менен, көптөгөн авторлордун пикири боюнча, индивидуалдык, бири-бирине байланышпаган көндүмдөрдү үйрөтүү көбүнчө өз максатына жетпейт, анткени бул индивидуалдык көндүмдөр алардын интеграциясы жок

студенттердин жөндөмдүүлүгүн жетиштүү түрдө түзбөйт. ар кандай типтеги уюмдарда коммуникативдик актыларды түзүү үчүн компьютерди колдонуу керек.[6].

Пайда болгон тоскоолдуктарды жеңүү жана интегралдык маселелерди чечүү үчүн аларды колдонуунун айкалышы менен жеке компьютердик көндүмдөрдү ырааттуу калыптандырууга өтүүнүн эсебинен мүмкүн болот. Бул үчүн ар бир тапшырманын чечилиши конкреттүү иш-аракеттерди, анын ичинде компьютерди колдонуу менен аткарылганда натыйжалуулугу жогорулагандарды алмаштыруу түрүндө берилиши керек.

Бул ыкма да мугалимдин компетенттүүлүгүнө белгилүү талаптар коюлат. Ал эми баарынан мурда мугалимдин мектеп окуучуларына: маселени чечүүнүн эффективдүү алгоритмдерин издеп табуу; бул алгоритмди операциялардын ырааттуулугу катары көрсөтүү; бул тизмектен компьютердин жардамы менен эффективдүү аткарыла турган операцияларды тандоо; бул операцияларды аткаруу үчүн зарыл болгон компьютердик көндүмдөрдү аныктоо; окуучулар арасында алардын катышуусун жакшыртуу жана жетишпегендерди калыптандыруу боюнча иш-аракеттерди пландоо болуп эсептелинет [6]. Жүргүзүлгөн талдоо ар кандай практикалык маселелерди чечүү үчүн маалыматтык, коммуникациялык жана технологиялык компетенциялардын айкалышында эркин билүү катары ИК компетенттүүлүгүнүн аныктамасын формулировкалоого мүмкүндүк берет. Өз кезегинде ИК сабаттуулугу тармактарда байланыштарды түзүү, керектүү маалыматты алуу, тапшырманы чечүү шарттарына ылайык алынган маалыматты трансформациялоо үчүн санариптик технологияларды колдонуу боюнча компетенциялардын жыйындысы катары чыгат [7].

Бул заманбап окуу процессинде ИК компетенттүүлүгүнүн салттуу концепциясы электрондук түрдө берилген маалымат менен иштөөнүн жалпы билим берүү жөндөмдүүлүгү, ал эми ИК сабаттуулугу анын жалпыланган кеп, когнитивдик, этикалык жыйындысы жана техникалык ыктар түрүндөгү негизи болуп саналат деп айтууга мүмкүндүк берет. Мындан келип чыкса, ИК-компетенттүүлүгүн калыптандыруунун маанилүү шарттарынын бири мугалим тарабынан предметти окутуунун мазмунуна жана технологияларына, ошондой эле ИК-сабаттуулук компетенцияларынын бүтүндөй комплексин окутуунун мазмунуна киргизүү болуп саналат.

Белгилүү бир билим берүү чөйрөсүнүн өзгөчөлүктөрүнө таянып, аны өздөштүрүү процессинде окуучу тиешелүү терминдерди (сүйлөө маданиятын) адекваттуу түшүнүүгө жана колдонууга, билим берүү процессин уюштурууда мамилелерди курууга, баалоого үйрөнүшү керек деп

болжолдоого болот. жана анын натыйжаларын интерпретациялоо зарылдыгы бар.

Эреже катары, окуу процессинин жүрүшүндө мындай иштер төмөнкү алгоритм түрүндө ишке ашырылат.

1. Аныктама (аныктоо). Көндүмдөр: суроону так чечмелеп, суроону деталдаштыра билүү, тексттен ачык жана кыйыр түрдө берилген маалыматты табуу, терминдерди жана түшүнүктөрдү аныктоо, берилген өтүнүчтү негиздөө.

2. Кирүү (издөө). Көндүмдөр: маалымат алуу үчүн ресурстарды тандоо; деталдаштыруунун деңгээлин эске алуу менен издөө терминдерин тандоо, издөө натыйжасынын баштапкы тапшырмага шайкештигин белгилөө, издөө стратегиясын жана зарылчылыкка ылайык маалыматты тандоо критерийлерин түзүү.

3. Башкаруу. Көндүмдөр: маалыматты структуралаштыруу үчүн классификация схемасын иштеп чыгуу, түзүлгөн схемаларды колдонуу.

4. Маалыматты иштетүү. Көндүмдөр: ар кандай булактардан алынган маалыматтарды салыштыруу жана айырмалоо; маанилүү менен маанилүү эмести бөлүү; жалпылоо, маселени чечүү үчүн алынган маалыматтын багытын же дал келбестигин аныктоо; аны кыска жана логикалуу билдирүү.

5. Маалыматтарды берүү. Көндүмдөр: белгилүү бир аудитория үчүн маалыматты ылайыкташтыруу (медианы тандоо, тил, визуалдык ж.б.); булактарга туура шилтеме кылуу; мамиле кылуунун этикасын, нормаларын жана эрежелерин сактоо.

Ошентип, ИК компетенттүүлүгү маалыматты идентификациялоо, издөө, башкаруу, иштетүү жана берүү, анын ичинде компьютердин жардамы менен көндүмдөрүн камтыйт.

Мугалим үчүн компьютерди колдонуу педагогикалык технологияларды ишке ашыруунун каражаты болуп саналат. Анын жардамы менен эмгек чыгымдары оптималдаштырылган, окуу процессинин эффективдүүлүгү жогорулайт, аны жекелештирүү, оюн ыкмаларын жана пикирлерди колдонуу, методикалык тажрыйбаны жана дидактикалык материалдарды топтоо үчүн олуттуу мүмкүнчүлүктөр пайда болот ж.б.

Мындай ыкма менен окуучулардын коммуникативдик компетенциялары бир эле учурда компьютер менен интерактивдүү диалог жана башка окуучу же мугалим менен диалог чөйрөсүндө өнүгөт, бул сүйлөө маданиятын ийгиликтүү өнүктүрүүгө жана бир катар билим берүү маселелерин чечүүгө мүмкүндүк берет.

Дүйнөлүк интернет мектеп окуучуларынын сүйлөө маданиятын калыптандырууга кеңири мүмкүнчүлүктөрдү түзүп жатканын белгилеп, интернет мейкиндигинде кеңири орун алган жаргондорду (оозеки) жок кылуунун методологиясын иштеп чыгуу милдети турганын эске алуу керек.

Мына ошондуктан өнүккөн кеп чөйрөсүн түзүү, жалпы адамзаттык баалуулуктарды тарбиялоо, билим берүүнүн практикалык багытын “мугалим – окуучу” диалогунда ишке ашыруу, жетишкендиктер алардын өз ара кызматташтыгында ишеним жана урматтоо менен биз Интернет мейкиндигинин ар кандай ресурстарын сабакта да, предмет боюнча класстан тышкаркы иш-чараларда да пайдаланууга умтулабыз.

Корутунду. Кеп маданиятын өнүктүрүү ишинде биз салттуу формаларды жана методдорду (лингвистикалык текстти талдоо, лексикалык жылытуу, миниатюралык диктанттардын ар кандай түрлөрүн, презентацияларды, дилбаяндарды ж.б.) жана салыштырмалуу жаңы формаларды (изилдөө) семинарлар, конкурстар, тесттер ж.б. кеңири колдонобуз.

Мындай сабактарда биз мектеп окуучуларынын сүйлөө маданиятын өнүктүрүүнү коммуникативдик компетенттүүлүктүн компоненттерин: текстти түшүнүү, анын темасын жана негизги идеясын аныктоо, өз пикирин формулировкалоо, аны талашуу жана негизги идеяга болгон мамилесин талашуу менен бир убакта уюштурабыз. текстти, оозеки жана жазуу жүзүндөгү билдирүүлөрдүн курамын, ырааттуулугун жана ырааттуулугун сактоо, тилдик каражаттарды тандоо, кептин тактыгына жана экспрессивдүүлүгүнө жетишүү, адабий тилдин нормаларын сактоо, сабаттуулук ж.б эсептелинет.

Мындай жол менен ИК технологияларды колдонуу окуучулардын когнитивдик активдүүлүгүн активдештирүүгө жана алардын керектүү материалды, анын ичинде Интернеттен табуудагы өз алдынчалыгын олуттуу жогорулатууга, ошондой эле сүйлөө маданиятын жана техникалык каражаттарды өздөштүрүү компетенттүүлүгүн ырааттуу жогорулатууга мүмкүндүк берет.

Программалар боюнча окуган мектеп окуучуларынын көпчүлүгү ушундай жол менен өз алдынча өнүгүп, окуу-тарбиялык жана коомдук иштердин ар түрдүү темалары боюнча билдирүүлөрү, репортаждары, очерктери ийгиликтүү чечилет. Ал эми даярдалган материалдардын мазмуну мугалимдин электрондук базасына кошулуп, андан соң угуучулардын сүйлөө маданиятынын индивидуалдык өнүгүүсү жана коммуникативдик компетенттүүлүгүн салыштырууда оңой колдонулат.

Мектеп окуучуларынын класстан тышкары иштерин уюштурууга олуттуу кеңеш буруу керек. Бул окуучулардын жекече өзгөчөлүктөрүн жана керектөөлөрүн эске алуу менен сүйлөө маданиятын жана коммуникативдик компетенттүүлүктү үйрөтүүгө мүмкүндүк берет. Көптөгөн окуучулар ыктыярдуу түрдө адабий ийримдерге катыша алышат, чалгындоо жана илимий изилдөөлөргө катыша алышат, алган компетенцияларын коомдук пайдалуу практикада колдоно алышат, бул кеп жана коммуникация көндүмдөрүн өнүктүрүүгө шарт түзөт.

Жыйынтыктап айтканда, мектеп окуучуларынын сүйлөө маданиятынын деңгээлин жана алардын коммуникативдик компетенттүүлүгүн жогорулатуу мектеп окуучуларынын билим деңгээлин бир топ жогорулатат деп белгилесе болот

Адабияттар

1. Хуторской А. И. Жалпы предметтик мазмундун жана негизги компетенциялардын аныктамасы билим берүү стандарттарын долбоорлоого жаңы мамиленин мүнөздөмөсү катары // Билим берүүдөгү саясат. URL: /[Mr://www.eidos techno.ru/news/compet/htm](http://www.eidos techno.ru/news/compet/htm) (кирүү датасы: 06.01.2018)
1. Днепров Э. Д. Билим берүүдөгү стандарттар жана мониторинг. 2002 . № 2. FROM .
2. Акуленко В. Л. Квалификацияны жогорулатуу системасында предметтик мугалимдин МКТ-компетенттүүлүгүн калыптандыруу //Билим берүүдө жаңы технологияларды колдонуу: XV интерндин материалдары. conf . Троицк, 29—30-июнь. Троицк, 2004.
3. Ключева Н. И. , Касаткина Ю. И. Балдарга баарлашууга үйрөтүү. Ярославль: Өнүгүү академиясы, 2001.167 б.
4. Алифанова Э. М . Мектепке чейинки жана башталгыч мектеп курагындагы балдардын коммуникативдик компетенттүүлүгүн калыптандыруу.Волгоград, 2001.
5. Бурмакин В. Ф. , Зельман М. , Фалина И . Н. Чоң жети (В7). Маалыматтык-коммуникациялык-технологиялык компетенттүүлүк: мугалимдерди тестирлөөгө даярдоо боюнча методикалык колдонмо. М . , 2007 . 196 б.
6. Гусинский Е. Н. Компетенттүүлүккө ээ болуу этаптары // Компетенттүүлүктү өнүктүрүү жана баалоо: реферат. отчет conf . Москва, 1996/ ред. И. Н. ЖАНА . Белопольский, И. Н. Трофимова. М . : АКК психология институту, 1996. 236 с